

Sodobna slovenska proza

Foto: Manca Jevšček

Sebastijan Pregelj

Martin

(Odlomek iz Zgodb vojvodine Kranjske)

1. Martin

Moje ime je Martin. Sem oproda plemenitega in poštenega gospoda Janeza Vajkarda Valvasorja. Medtem ko je moj gospodar učen in slaven mož, za katerega ste verjetno že slišali, zame gotovo še niste. Nič hudega. Sem nepomemben služabnik, ki svojega gospodarja spremlja na poteh po deželah, ki jih raziskuje in o katerih piše. Njegove knjige so polne neverjetnih zgodb in dogodkov, ob katerih imajo bralci izbuljene oči, odprta usta in naježeno kožo.

Ko sem začel služiti baronu Valvasorju, mi je bilo enajst let. Nisem si mislil, kakšno korist bo imel od mene, suhljatega fanta. Za reveža pa je bila to priložnost, ki se ponudi le redkim. Do takrat sem delal kot hlapec, saj sem nekaj let prej v epidemiji kuge izgubil mamo in očeta, brata in sestre.

Pred tremi leti sem zapustil domači kraj in z baronom odšel na Bogenšperk. Kdo ne bi šel z možem, ki je prepotoval vse bližnje in daljne dežele in je stal celo na afriških tleh?! Kdo ne bi šel z možem, ki se je junaško boril proti Turkom?! In kdo ne bi šel z možem, ki pozna odgovore na tako rekoč vsa vprašanja?!

Prav on me je naučil, da so stvari, ki se zdijo neverjetne, včasih preprosto razumljive, le z druge strani je treba pogledati. In obratno.

Takoj ko sem prišel na grad, me je baron začel učiti branja in pisanja. Pravi, da je znanje luč, ki nas mora voditi, in da ga največ najdemo

v knjigah. Njegova knjižnica je neverjetna! Na policah, ki segajo od tal do stropa, je na tisoče zvezkov in knjig. Ne vem, ali jih človek sploh lahko prebere toliko v enem življenju, a zdi se, da barona to ne skrbi. Nenehno prinaša nove in nove.

Sam najrajši prelistavam knjige z risbami mest in gradov in tiste z opisi različnih zveri in rastlin. Baron me pri tem spodbuja. Zahteva le, da s knjigami ravnam lepo in da jih vrnem na njihovo mesto. Ne ve pa, da počnem še nekaj drugega. Vsako pot in vsak dogodek, ki sem mu priča, skrbno popišem. Liste skrivam pod ležiščem, saj nočem, da bi zanje vedel kdo na gradu. Prepričan sem, da bi se mi posmehovali, čeprav prebrati tako ali tako ne bi znali.

Večina ljudi ne zna ne brati ne pisati. Poznajo, kar vidijo, in verjamejo, kar slišijo. Govorice se širijo od ust do ust. Ljudje so še dandanes prepričani, da se coprnice zbirajo na skritih mestih in tam kuhajo dež, točo in druge ujme. Verjamejo, da znajo nad ljudi priklicati vse mogoče bolezni in celo smrt, enkrat iz maščevanja, drugič iz strasti, najpogosteje pa iz čiste zlobe. Ljudje se v gozdovih bojijo volkodlakov in neradi hodijo mimo pokopališč, zlasti ponoči, ker verjamejo, da so tam vampirji, ki vstajajo iz zemlje in tavajo po svetu. Še največ jih prileze iz grobov, kjer so zakopani razbojniki in morilci, potepuhi, obešenci in drugi grešniki, katerih duše ne morejo naravnost na drugi svet.

Z gospodarjem sva doživela stvari, ki jih je težko verjeti. A povem vam, bil sem tam, videl sem na lastne oči in slišal na lastna ušesa, zato mi lahko verjamete. In priznam, včasih me je bilo strah.

2. V krčmi blizu Vač

Na zemljo je legal mrak, ko sva se z gospodarjem v prvih poletnih dneh leta 1684 ustavila v obcestni krčmi blizu Vač. Namenjena sva bila k Limbarski gori, saj si je gospodar želel ogledati jamo, ki sega globoko v hrib, vse do Blagovice. Rekel mi je, da se o jami govori marsikaj, kaj od tega je res, pa bova morala ugotoviti sama.

Pred krčmo je skočil s konja, odrinil težka vrata, vstopil in glasno pozdravil. Bil sem takoj za njim. Gospodar ni čakal, da bi presenečeni ljudje odzdravili, temveč je pogledal gostilničarja:

“Prenočišče potrebujeva, krmo za konja in kakšno kost za psa.”

Gostilničar mu je prikimal. Verjetno ga je prepoznal, saj je gospodar pogosto jezdil mimo, zato je pokazal z roko:

“Miza za vas, gospod, in tudi za konja vam ni treba skrbeti. Poslal bom hlapca.”

Vrnil sem se ven. S svojega konja sem snel veliki torbi, eno z dragocnimi instrumenti, drugo za primerke, ki jih vedno prineseva s poti. Potem sem preveril še gospodarjevega konja. Na njem je bilo samo sedlo, ostalo je odnesel že gospodar. Oprtal sem si torej težki torbi in stopil v krčmo.

Notri je bilo temačno, za mizami je sedelo nekaj mož. Verjetno so bili v svetlobi sveč videti strašnejši, kot so bili v resnici. Mene so od vsega najbolj spominjali na razbojnike, ki so se zbrali v svoji votlini. Vsi po vrsti so imeli dolge lase in brade, v ustih pa bolj malo zob. Govorili so glasno in pri tem s pestmi tolkli po mizah. Če bi bil sam, bi se jih zbal, ampak za eno od miz je že sedel gospodar in ob meni je stal njegov pes.

“Hrana in pijača bosta vsak čas na mizi,” mi je rekel gospodar. “Za konja in psa bodo tudi poskrbeli. Lahko si malo oddahneš,” je odrinil stol nasproti njega in mi pomignil, naj sedem.

Medtem ko sva jedla, so se možje pri sosednjih mizah vse pogosteje obračali k nama, dokler ni nazadnje eden pristopil.

“Oprostite, ker motim,” je nagovoril barona. “Tamle smo se pogovarjali, če ste to vi ali niste, in zdaj vidim in sem prepričan, da ste.”

Gospodar si je v dlan obrisal brke in usta ter pogledal moža:

“Kdo mislite, da sem?”

“Kdo drug, če ne slavni Janez Vajkard Valvasor,” se je nasmehnil mož.

“Zakaj mislite tako?” je gospodar privzdignil levo obrv.

“Noben drug plemeniti gospod se ne bi sam potikal po teh zapuščenih in pozabljenih krajih,” je odvrnil mož.

“Saj nisem sam,” je rekel gospodar. “Z menoj sta oproda in pes, pri sebi imam tudi zanesljivo prijateljico,” je zgrabil ročaj pištole, jo nekoliko privzdignil in trdo odložil nazaj na mizo.

Mož se je kislo nasmehnil, stopil korak bliže in nadaljeval zvito kot lisjak:

“Imam nekaj, kar bi vas utegnilo zanimati.”

“Ali res?” je gospodar privzdignil obrvi.

“Nedaleč stran živi mož, Kačar ga kličemo,” si je mož obliznil ustnice.

“Mogoče ste že slišali zanj.”

“Nisem,” je odkimal gospodar.

“No, potem me poslušajte,” je šepnil mož. “Kačar pozna skrivnost, kako se zaščititi pred strupenim kačjim ugrizom. Mi verjamete?”

“Ste rekli, da se zna obvarovati kačjega strupa?” ga je baron zabodeno pogledal.

“Točno tako,” je pritrdil mož.

“No, to bi rad videl,” se je nasmehnil baron. “Bi bili tako dobri in bi me peljali k njemu, da ga spoznam?”

“Takoj jutri?” je mož zgrabil priložnost.

“Najboljše,” je prikimal gospodar.

“Velja,” je mož stopil korak od mize. “Dovolite, da se vam predstavim. Moje ime je Volf,” se je rahlo priklonil. “Ob sončnem vzhodu pridem po vas,” je še rekel in se vrnil k svojemu omizju. Videti je bil zadovoljen, saj je očitno dosegel, kar je želel.

3. Mimo starega mlina

Naslednje jutro me je gospodar zbudil, preden se je začelo daniti. Ko sem prišel ven, je stal ob konju in govoril z nekom, ki ga nisem videl. Najprej sem pomislil, da je Volf, a se je izkazalo, da je krčmar.

“Kačar živi blizu vhoda v jamo. Bodite previdni,” sem še ujel.

Kmalu zatem se je zaslišal konjski topot. Takoj sem vedel, da ni en konj, da sta dva. Nisem se motil. Volf je prijezdil v spremstvu še enega moža.

“To je Pavel,” ga je predstavil, “kmet s posestva, ki je najbližje jami. Pozna skrivnosti in poti, ki vodijo h Kačarju. Spremljal nas bo.”

Volf je še nekaj časa motovilil, dokler ni baron videl, kaj ga žuli. Volf bi hotel plačilo.

“Pol zdaj, pol na cilju.”

Baron je pristal in Volfu vrgel novec. Mene je prevelika zaupljivost do neznanca zmotila. Gospodar ničkolikokrat razveže mošnjo, nazadnje pa ostane praznih rok. Ampak denar ni moj. To mi je že večkrat rekel. Torej me ne sme skrbeti.

Končno smo se odpravili proti Limbarski gori. Spredaj sta jezdila Volf in Pavel, za njima baron, zadnji sem bil jaz. Ob strani je tekel gospodarjev pes.

Sonce je le redko posijalo skozi krošnje, pod katerimi smo jezdili. Bilo je sveže, z listov so padale mrzle kaplje, največkrat naravnost za vrat. Tla so bila v glavnem blatna.

Ko smo pred seboj zagledali nekaj koč, je Volf ustavil konja:

“To je vas Slivna. Naprej od vasi je opuščen mlin. Mimo mlina pridete do vasi Peče. Od tam ni več daleč do vhoda v jamo. Tam blizu ima Kačar svojo bajto. Ne morete je zgrešiti,” je obrnil konja.

“Pa vi?” je bil gospodar presenečen. “Ne greste z nami?”

“Pripeljal sem vas do sem,” je Volf med redkimi zobmi iztisnil pljunek. “Naprej greste s Pavlom. Saj sem rekel, on je od tod. Pozna vse poti in

skrivnosti prav tako. Ko boste prišli do Kačarja, bodite dobri in plačajte Pavlu drugo polovico,” je Volf pognal konja.

Gledal sem za njim, dokler ni izginil. Zdelo se mi je nenavadno, vendar gospodarja očitno ni motilo.

Hitro smo prijezdili do starega mlina. Zadaj je bilo leseno mlinsko kolo, poraščeno z mahom, in polomljena raka. V bližini ni bilo ne reke ne potoka. Nisem si mislil, kdo bi postavil mlin na kraju, kjer ni tekoče vode. Zdelo se mi je čudno, celo strašljivo, ampak na najinih poteh je pogosto tako.

Nekaj časa smo še jahali, ko pa smo za seboj pustili vas Peče, je Pavel upočasnil konja in midva z baronom svoja. Pavel je mimogrede iztegnil roko in pokazal levo:

“Tam je jama. Ampak danes niste prišli zaradi tega, imam prav?”

Gospodar mu je prikimal:

“Namenjena sva bila k Limbarski gori. Toda po tistem, kar mi je povedal Volf, sem spremenil načrt.”

Medtem ko sta moža govorila, sem z očmi preiskoval okolico. Volf je rekel, da je Kačarjeva koča nekoliko naprej od vhoda v jamo. Tako je navsezgodaj zjutraj šepnil tudi gostilničar. Torej mora biti nekje tu. Vendar nisem videl ničesar, nikogar ni bilo. Dokler ni pes stekel naprej in takoj zatem glasno zalajal. Ko smo prijezdili za njim, smo med debli zagledali plečato postavo. Prepričan sem bil, da je to on, kdo pa drug?

4. Kačar

“Kačar!” je zaklical Pavel. “Nekoga sem pripeljal. Slišal je zate. Rad bi te videl.”

“A ja?!” je zaklical mož nazaj.

“Moje ime je Janez,” se je zdaj oglašil gospodar. “Zbiram in zapisujem vse, kar je nenavadnega. Slišal sem, da poznate marsikatero skrivnost!”

Mož se nam je previdno približal.

“Drži kot pribito,” je pritrdil z raskavim glasom.

“Tudi o kačah?” je vprašal gospodar.

“Še vprašate!” je mož pihnil skozi nos. “Poznam vse vrste kač, kar jih lazi tod okoli, in vem, kako se ubraniti smrti, če te strupenjača ugrizne.”

Gospodarju je trznilo oko. Natanko to je čakal.

“Lahko je gad, lahko modras,” je nadaljeval Kačar. “Nobeden mi ne more škoditi,” je zatrdil, kot bi gospodar izrazil dvom. Ko se nam je še nekoliko približal, si je v dokaz zavihal rokav in pokazal roko, polno brazgotin.

“Vidite, to je ostalo od kačjih ugrizov!” je s kazalcem potegnil po najsvetlejši. “Če dobro pogledate, boste videli, da je brazgotina v obliki kače. Ali pa se tako samo zdi. Ne vem,” je brezbrizno skomignil. “Vem pa, da mi manjka tale,” je pomignil s štrcljem, ki ga je imel namesto mezinca na levi roki. “Kača mi ga je odgriznila, ampak sem še vedno živ. Kaj pravite na to?”

“Niste edini, ki trdi, da se zna zaščititi pred kačjim ugrizom,” mu je odvrnil gospodar, “ste pa prvi, ki sem ga srečal. Če je to seveda res.”

“Če je res?!” se je Kačar opogumljeno razkoračil. “Lahko vam povem več, lahko vam tudi pokažem!”

“Le dajte!” mu je prikimal gospodar.

Po teh besedah je Kačar rekel, naj mu sledimo. Preden smo krenili, se je Pavel obrnil k baronu:

“Ne potrebujete me več. Našel sem vam Kačarja.”

“Tako je videti,” mu je pritrdil gospodar.

“Samo še na tisto malenkost, za katero sta se dogovorila z Volfom, bi vas spomnil,” je Pavel namignil na plačilo.

“Izvolite,” je gospodar segel v mošnjiček in Pavlu podal novec. “Hvala za pomoč.”

“Še kdaj, cenjeni gospod! Še kdaj, če vas pot zanese v naše kraje!” je Pavel pognal konja in hitro izginil med debli.

“No, pridita,” je mož z roko pokazal navkreber. “Saj ni daleč.”

Medtem ko je hodil pred nama in sva midva jezdila za njim, se je predstavil:

“Ime mi je Štefan. Kličejo me Kačar, ampak to že vesta.”

“Janez Vajkard,” je gospodar še enkrat povedal svoje ime. “To je moj oproda Martin.”

Z gospodarjem sva jezdila čisto počasi, a že tako je moral Štefan vsake toliko pospešiti korak ali celo steči. Ko smo nazadnje prispeli do skromne kočice na obronku gozda, sva razjahala.

Štefan je naročil ženi, naj da kaj na mizo, otroke je nagnal ven. Čeprav je bilo sredi dneva, je bilo v koči temačno in zatohlo. Sedli smo za mizo in pes nam je legel k nogam. Na eni od sten sem takoj opazil obešene kačje kože in potem z njih nisem mogel več odmakniti pogleda. Dokler me ni mož zgrabil z močno roko:

“Kaj tako zijaš, mali?! Saj se menda ne bojiš?” se je zakrohotal. “Mrtve ti nič ne morejo, žive pa tudi ne, če poznaš skrivnost.”

Prikimal sem mu, da je verjetno res tako. Takrat je Štefanova žena na mizo postavila steklenico in tri kozarce:

“Tale je nekaj posebnega,” je z dolgim nohtom potrkala po steklenici, da je zapela.

Gledal sem žensko in čakal, da reče še kaj. Hotel sem videti, ali ima res razklan jezik, kot sem po poti ujel od Volfa, a se je hitro umaknila in potem tudi spregovorila ni več.

Zdaj sem pogledal steklenico. Skozi mlečnato steno sem videl zvito žival, ki je ležala na njenem dnu. Bila je rumena in črna, s kratkimi nogami in dolgim repom.

“Močeradovec,” je gospodar prepoznal pijačo.

“Saj se spoznate,” je navdušeno prikimal Štefan, zgrabil steklenico in natočil.

Gospodar je čez moj kozarec položil dlan:

“Mlad je še in ne pije žganja. Poleg tega je ta reč, no, saj veste sami,” se je nasmehnil. “Močeradovec podivja še tako močnega moža, pa ne bi fanta, ki ni vaje piti!”

Gospodar in Kačar sta trčila in na dušek spraznila kozarca. Potem si je gospodar v dlan obrisal usta in rekel:

“Zdaj mi pa povejte o kačah. Kako se zaščitite pred njihovim ugrizom?”

5. Kačarjeva skrivnost

“Vidite, to ni kakšna posebna skrivnost,” se je Štefan popraskal po glavi. “Težava je, ker se ljudem gnusi narediti, kar je treba. Raje tvegajo smrt, raje bežijo pred kačami. Meni se takšna stvar ne upira,” je odkimal in odločno nadaljeval: “Ne bojim se kač in ne bojim se narediti, kar je treba. Zato mi kačji ugriz ne more škoditi. Lahko mi odgrizne prst,” se je nasmehnil, “ubiti pa me ne more.”

Po teh besedah se je z dlanjo uprl ob mizo, vstal in stopil k steni, na kateri so bile obešene kože.

“To je Očka Modras,” je s kavljja previdno snel dolgo kožo in jo odložil na mizo. “Vidite rožiček na glavi? Po tem ga prepoznate. Modras ima rep proti koncu rdečkast, ampak ne vedno. Ta vrag je bil star in izkušen, predvsem pa zahrbtn in zloben,” se je s kazalcem dotaknil kože. “Preden sem ga dobil, je ubil dva človeka! Najprej starega pastirja, ki je zaspal pod drevesom. Našli so ga šele naslednji dan. Nekaj dni pozneje je ubil še deklo. Prišel je čisto do hiše, se skril pod košaro in jo presenetil, kjer je najmanj pričakovala. Na mestu je bila mrtva. Povedati vam moram, da tako velikega še nisem videl. Zato mu pravim Očka Modras.”

Gospodar se je dvignil s stola in k sebi potegnil kožo, potem je pogledal Štefana:

“Ima vsaka kača, ki visi pri vas, svojo zgodbo?”

“Še vprašate!” je Štefan na mizo vrgel črno kožo. “Ne samo zgodbe, tudi ime! To je Boter Gad.” Glasno se je zarežal in pri tem pokazal rumeno rjave zobe, kar jih je imel. “Vidite rdeče pike? Več ko jih ima, bolj je strupen. Ta je na drugi strani gore najprej ubil govedo, potem še gospodarjevega sina. Kakšna žalost! Bil je nekaj takšnega kot ti,” se je obrnil k meni. “Potreboval sem več dni, da sem ga izsledil, ker je bil preganjan. Ampak meni ne uide nobena kača. Tudi sam sem preganjan. In potrpežljiv. Vidite dokaz? Tukaj leži njegova koža. Ta ne bo več moril. Njegov zarod pač,” je Štefan nagubal čelo, pljunil na tla in z nogo razmazal pljunek.

“Povejte že,” je postajal gospodar nestrpen. “Kako se človek zaščiti?”

“Nič lažjega,” se je Štefan našobil. “Vse, kar je treba narediti, je naslednje: najprej moraš ujeti kačo. Večja ko je, boljše zate. Čez noč imaš zaprto, navsezgodaj zjutraj pa še na tešče živi izrežeš srce in ga požreš,” so se Štefanu zalesketale oči. “Ni še konec!” je dvignil kazalec leve roke: “Čez moraš popiti žlico čiste vode. Če pozabiš na vodo, je vse zaman. Ko pa popiješ še žlico čiste vode, ti živa kača ne more več škoditi. Lahko jo boš zgrabil in držal v rokah brez nevarnosti. To je vsa resnica in jaz sem živ dokaz.”

Preden sva odšla, je gospodar vprašal, koliko hoče za koži Očka Modrasa in Botra Gada.

“Nista na prodaj,” je odločno odkimal Štefan.

Baron je izvlekel mošnjiček, ga razvezal in mu pod nos pomolil srebrn novčič.

“Ne,” je pihnil Štefan.

“Mogoče si premislite,” se je gospodar nasmehnil in se na petah obrnil. Stopila sva ven, zajahala konja in odjezdila.

Zvečer mi je rekel, da se bova prihodnji dan vrnila.

“Štefan mi bo prodal koži, boš videl! Celo noč bo buden, ker se mu bo pred očmi bliskal novček, ki sem mu ga ponujal. Do jutra se bo že tolkel po glavi in si pulil lase, zakaj mi ju ni prodal. Še kako naju bo vesel, ko se spet prikaže!”

Prihodnje jutro se je zgodilo, kot je napovedal gospodar. Zarana sva odjezdila skozi gozd, mimo Slivne in opuščenega mlina in potem nekoliko navkreber, doker nisva zagledala Kačarjevega doma.

“Vidva sta,” je rekla žena namesto pozdrava.

“Midva,” je prikimal gospodar. “Pa Štefan, je doma?”

“Tu sem,” se je oglašil mož z vogala kočice. “Sta kaj pozabila?”

“Tiste kože,” je rekel gospodar.

“Ne delaj se pametnega in prodaj gospodu, kar želi kupiti,” se je zdaj oglasila ženska. “Pošten denar ti ponuja. Pohiti, preden si premisli.”

“Že grem, že grem,” je Štefan izginil v kočo in se hitro vrnil s kačjima kožama. “Saj sta hotela tidve?”

“Očka Modras in Boter Gad,” se je nasmehnil gospodar, izvlekel mošnjiček in Kačarju dal za vsako novce. Kačji koži je previdno spustil v torbo na mojem konju, dvignil roko v pozdrav in pognal konja.

Tako so dan pozneje na Bogenšperk prišle kačje kože, kakršnih v teh krajih ni videl še nihče.

Pa jama, ki naj bi se raztezala pod Limbarsko goro vse do Blagovice? Gospodar je rekel, da se bova še vrnila.

6. Krvni sodnik

Z gospodarjem sva jezdila mimo Slivne in Sela. Pes je tekel malo pred nama in malo za nama, kakor se mu je hotelo. Pihal je močan veter in nebo so zakrivali težki oblaki. Kazalo je, da bo začelo v kratkem deževati. Še preden sva prispela do reke Save, sva naletela na nenavaden prizor. Na poti je stal oborožen konjenik, za njim je bilo nekaj mož, ki so se vrteli okrog črnega voza. Nekoliko stran je stal duhovnik in ob njem mož v temnem ogrinjalu. Gospodar je upočasn timer in me pogledal:

“Ustavila se bova in preverila, kaj je. Če te bodo kaj vprašali, bom odgovoril jaz, v nobenem primeru pa ne omenjaj Kačarja ali kačjih kož.”

Medtem ko sva se približevala gruči mož, sem gledal njihove mrke obraze. Bili so nepremični, kot bi bili izklesani iz kamna.

Gospodar je ustavil konja, pozdravil in vprašal, ali je kaj narobe.

“Še vprašate!” je revsknil vojščak. “Obtičali smo, ker je vozu počila os.”

“Lahko kako pomagam?” je vprašal baron.

“Če bi bili kovač in če bi imeli s seboj orodje, no, potem bi lahko. Ampak mi ne izgledate tako,” je posmehljivo odgovoril vojščak in dodal: “Eden naših je že odšel v Litijo po pomoč. Vsak čas bi moral biti nazaj.”

“Dobro,” je prikimal baron in spodbodel konja. Jezdil sem tik za njim.

Zdaj se je mož v temnem ogrinjalu obrnil k nama. Dobro sem si ga lahko ogledal. Bil je starejši in koščen. Imel je bele lase, na čelu globoke gube in sive podočnjake. Gospodarju, ki je v pozdrav dvignil roko, je bežno pokimal, potem je s pogledom ošinil še mene. Od groze me je streslo. Na srečo je gospodar že naslednji trenutek pognal konja in jaz za njim.

Šele ko sva bila daleč stran in sva spet jezdila počasneje, sem vprašal, kdo je bil mož v ogrinjalu.

“Kdo potuje s takšnim spremstvom?”

Gospodar je nekaj trenutkov molčal, kot bi izbiral besede.

“To je bil krvni sodnik Ignacij,” je spregovoril s suhim glasom. “Kamor stopi njegova noga, ostane madež. Njegov prihod ne pomeni nič dobrega. V glavnem se ukvarja s preganjanjem čarovnic. Medtem ko se jih navadni ljudje ogibamo, jih krvni sodnik išče. Iz vsake luknje jih skuša izbežati, pod vsakim kamnom najti. Ko jih enkrat dobi v roke, ne pozna milosti. Nobena se še ni rešila. Saj ne rečem, po hribih in grapah ne manjka coprniške zalege, ampak ...”

Nekaj trenutkov je molčal. Nazadnje je bolj sebi kot meni rekel:

“Mislim, da nima vedno prav in da ne dela zmeraj dobro. Preveč je goreč. Z ognjem pa veš, kako je. Če ga je preveč, dela škodo. Vsi se ga bojimo.”

Ni bilo dolgo, že sva na drugi strani reke zagledala zvonik in litijski Turn.

Jezdila sva naravnost k vodi, po kateri so drseli številni čolni in ladje. Ko sva prišla do sodov in zabojev, je gospodar skočil s konja. Hitro je našel brodarja, ki naju je bil pripravljen zapeljati čez.

“Kot mi je znano, sta vaša konja vajena čolnov,” je rekel mož s priliznjim glasom. “Lahko gremo kar takoj!”

Zvezana čolna sta bila poravnana z nabrežjem. Ko sta konja s sprednjima nogama stala v enem in z zadnjima v drugem, je brodar potisil čolna od obale.

“Konji, ki niso vajeni vožnje s čolnom, pogosto poskačejo v reko,” je mož pljunil v vodo. “Potem jih pa dobi! Eni plavajo v pravo smer, drugi nazaj, tetji grejo s tokom. Marsikaterega odnese reka. V takem primeru gre vse v nič: konj in tovor! No,” je preprijel veslo, “vidi se, da sta vaša konja vajena vožnje s čolnom. In pes prav tako.”

Gospodar mu je prikimal in strmel na drugo stran, kjer so številni možje raztovarjali in natovarjali dolge čolne. Še preden smo bili čez, je plačal vožnjo.

7. Erazem

Ko sva prijezdila na grad, mi je gospodar naročil, naj instrumente in primerke za zbirko pospravim v kabinet. Težki torbi sem takoj odnesel v ovalno sobo. Torbo z instrumenti sem odložil poleg pisalne mize, torbo s kačjima kožama sem potisnil pod delovno mizo. Zaprl sem vrata in stekel po stopnicah navzdol.

Toda na dvorišču me je čakalo presenečenje! Pred vrati sem naletel na Erazma. S črnimi rokami od barve se je ustavil in obrnil k meni:

“Sta se le vrnila!” je rekel očitajoče. “Skrbelo nas je že za vaju.”

Tiskarskega pomočnika Erazma me je strah, čeprav mi je gospodar že večkrat rekel, naj se ga ne bojim.

“Ima dolg jezik, v hlačah pa ga je bolj malo,” ima navado reči baron.

Erazem je suh in visok fant. Ima izbuljene oči in kot konj velike in krive zobe. Vedno ima zamazane roke in ne zna govoriti o drugem kot o čarovnicah in čarovnikih, vampirjih in volkodlakih. Navadno šepeta, da poslušalcu zaledeni kri. Potem iznenada zakriči in zakrili z rokami, da se prestrašeno zdrzne še tako pogumen mož. Nerač ga srečam, on pa prav nasprotno, uživa v tem, da me straši. Največkrat naletim nanj na samem, kot bi prežal name.

Erazmu sem na hitro povedal, da sva bila z gospodarjem namenjena k Limbarski gori.

“Ogledati si je hotel jamo, ki sega globoko v hrib, vse do Blagovice, vendar nisva prišla do tja.”

“Nista?” je bil presenečen. “Kje pa sta bila potem?”

Povedal sem mu, da sva v obcestni krčmi naletela na moža, ki je rekel, da ima nekaj za gospodarja.

“Nekaj za gospodarja,” je Erazem ponovil za menoj.

“Rekel je, da pozna Kačarja,” sem pojasnil.

“Kačarja?” je Erazem zastrigel z ušesi. “Kdo je to?”

“Mož, ki pozna zaščito pred kačjimi ugrizi. V dokaz nama je pokazal roko polno brazgotin in štrcelj prsta, ki mu ga je odgriznila kača.”

Erazem je pihnil skozi nos in mi rekel, naj mu povem več. Povedal sem mu za Kačarjevo skrivnost, njegovo ženo in nenavadno pijačo, ki jo je postavila na mizo.

“Drugega niti nisem pričakoval,” je dahnil Erazem. “Kakšna je bila?”

“Pijača?” sem bil presenečen.

“Ne!” je siknil Erazem. “Ženska. Kakšna je bila Kačarjeva žena?”

Gledal sem ga. Nisem se spomnil, kakšna je bila, ker je nisem niti dobro pogledal. Ko sem jo hotel, ni bilo priložnosti, ko pa je bila priložnost, me je premagal strah. Spomnil sem se le, kar sem slišal: da ima ženska razklan jezik, a tega nisem videl, zato nisem rekel.

“Če vprašam mene, je gotovo vešča!” je Erazem poblisnil z očmi. “Misliš, da bi z moškim, ki lovi strupenjače, živela običajna ženska? In sploh, kdo misliš, da te lahko zaščiti pred kačjim ugrizom? Zvarek, kot vama je natvezil divji mož?! Ne bi rekel,” je odkimal. “To zmore samo urok ali čarovnija. No, povej, je imela ženska dolge obrvi in leden pogled? Je imela žabjo nogo v levem očesu?”

“Ne vem,” sem odkimal.

“Jasno,” mi je prikimal Erazem. “Strah te je bilo. To je povsem razumljivo. Do trenutka, ko vas je zagledala, je bila verjetno krastača in je ždela v mlakuži pred hišo, potem pa se je spremenila v žensko. Takšna spaka se lahko spremeni v kar koli. Ampak zapomni si, ni drugega kot krastača! Saj si rekel, da so bila tla okrog kočice blatna, ni res?”

“Tla so bila blatna,” sem prikimal in požrl slino.

“Vidiš, nobenega dvoma ni, da je ženska čarovnica. Bog ve, če te ni začarala. Lahko je proti tebi prhnila črno muho, ki jo ima namesto srca. Lahko ti je vsadila bolezen. In mogoče bolezen ne bo pokončala samo tebe, ampak vse nas. Ponoči ti bo roj muh zletel iz trebuha skozi usta in nas vse okužil. Saj veš, da je po teh krajih že kosila črna smrt,” je stisnil zobe in zaškrtal. “Ni bilo hiše, v kateri ne bi kdo umrl. Vseeno je bilo, ali je starec ali otrok, revež ali gospod. Smrt ni izbirala, kosila je vse po vrsti. Tako kot prikazuje freska v Hrastovljah. Saj si že slišal za mrtvaški ples?”

“Nisem,” sem končno zbral pogum, se odtrgal od tal in stekel čez dvorišče.

“Čakaj, mali!” je Erazem zaklical za menoj.

Nisem se ustavil, tudi pogledal nisem nazaj. Odhitel sem naravnost v kuhinjo.

8. Breda in Katarina

“Tu je naš fant!” se me je razveselila Breda in me močno objela. “Na, pojej malo,” je takoj zatem na mizo postavila zvrhano skledico kaše.

“Povej, kje sta bila?” je prisedla Katarina. “Kaj sta videla, kaj slišala?”

“Pusti ga, naj se najprej naje. Saj vidiš, da je utrujen in lačen,” je Breda pogledala Katarino. “Jutri bosta imela dovolj časa za zgodbe in zgodbice,” se je zasmejala, da so se ji stresla lica.

Breda je gospodarjeva kuharica, obilna ženska, vedno rdečih lic in nasmejana. Ima dolge, črne lase. Navadno si jih splete v kito, ki si jo navije okrog glave v obliki venčka.

Breda rada kuha in še raje gleda, kako ljudje uživajo v njenih dobrotah. Kadar me pokliče z dvorišča, da ima nekaj zame, me navadno čaka zvrhana skleda. Potem sede nasproti mene in me tiho opazuje, kako jem. Ko končam, me vpraša, ali bi še. Največkrat ne morem spraviti vase niti grizljaja več.

“Pa res ne vem, od česa boš zrasel in postal močan, če ne boš jedel,” reče vsakokrat in mi v pest stisne še kakšen sadež ali oreh.

Katarina je njena hči in je mojih let. Včasih si predstavljam, da je gospodična in da sem jaz vitez. Borim se za njeno čast in zanjo opravljam dobra dela. V teh predstavah imam samo enega nasprotnika, to je Erazem, ki mi jo hoče ukrasti. Zahrbtnež uporablja zlobne trike. Nič čudnega, saj so njegovi zavezniki zmaj, čarovnice in volkodlaki. Ampak na koncu jih vselej premagam in Črnega Erazma za vse večne čase preženem iz naših krajev.

Katarini vsake toliko podarim kakšen nenavaden predmet, ki ga prinesem s poti. V sobi ima skrinjico, ki jo imenuje *zaklad*. V njej hrani kačji jezik, gorski kristal in še nekaj dragocenosti.

Kadar imava čas, ji pripovedujem zgodbe o tem, kar sem doživel, ali tiste, ki mi jih je povedal gospodar. Včasih kaj malega dodam, da je bolj napeto, in kakšen dolgočasnejši del izpustim, da se pripoved ne vleče. V glavnem pa povem, kot se je zgodilo. Katarina me posluša s široko odprtimi očmi in se čudi. Tu in tam mi ne verjame in mi oporeka:

“Ne more biti res. Misliš, da ti bom vse verjela? Lepo te prosim! Za kako neumno me imaš?”

Takrat ji rečem:

“Pa vprašaj gospodarja.”

To zadostuje. Vem, da ne bo šla do barona, če pa bi šla, se njegova zgodba ne bi dosti razlikovala od moje.

Ko zaključim, me navadno prosi, naj ji povem še kaj. In v tem sem zares dober. Zgodb mi nikoli ne zmanjka. Vedno se najde še kakšna in potem še kakšna. Tako kot jih tudi gospodarju ne zmanjka. Kadar sva na poti in imava čas, mi pripoveduje o vsem, kar je doživel. Traja lahko ure in ure, vendar gospodar pripoveduje tako živo, da mine, kot bi trenil. Navadno zaključim s kakšnim nenavadnim pojavom, dogodkom ali človekom, ki ga še ni videl, a je slišal zanj od moža, ki mu gre verjeti in zaupati. Prav te zgodbe ga ženejo na pot, saj želi vse, o čemer sliši, videti na lastne oči in potem tudi popisati.

“Ljudje verjamejo temu, kar piše v knjigah,” ima navado reči. “Pomembno je, da zapišem samo to, kar sem videl in doživel sam. Le v redkih primerih zapišem kaj, česar nisem videl, ampak sem izvedel od katerega izmed mož, ki jim lahko zaupam. Vendar takih mož ni dosti, to veš.”

S tem nimam težav, prav nasprotno. Rad potujem in spoznavam svet. Z gospodarjem sem v treh letih videl in doživel več kot večina ljudi v vsem svojem življenju.